

О.В. Вінниченко, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури

АНАЛІЗ РИНКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В статті проаналізовано сучасний стан розвитку споживчого кредитування в Україні. Зроблено огляд основних видів споживчого кредитування. Наведено основні класифікаційні ознаки споживчого кредитування. Проведено порівняльний аналіз достатньо нових продуктів споживчого кредитування, а саме: експрес-кредитів, кредитів готівкою та кредитів з використанням кредитних карт. Виділено етапи розвитку споживчого кредитування та надано їх загальну характеристику.

Ключові слова: кредит, кредити домашнім господарствам, споживчий кредит, відсоткова ставка, кредитна картка.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні склалася така ситуація, при якій більшість населення не має можливості купувати товари тривалого користування за власні кошти, тому актуальним постає питання аналізу ситуації, що склалася на ринку споживчого кредитування. Зміна обсягів споживчого кредитування впливає на ринок кінцевого споживання, так збільшення обсягів споживчого кредитування підвищує платоспроможний попит населення, прискорює реалізацію товарів та послуг, підвищує життєвий рівень позичальника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення окремих теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з функціонуванням та розвитком ринку споживчого кредитування зробили такі вчені і науковці, як О.В. Васюренко, Т.М. Винник, В.Я. Вовк, Ю.П. Грищук, Л.О. Добрик, А.М. Мороз та багато інших.

Формування цілей статті. Ціллю статті є узагальнення теоретичних основ та аналіз сучасного стану розвитку ринку споживчого кредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Споживчий кредит – це один з видів кредитування в якому позичальником є фізична особа, а надані в тимчасове користування кошти спрямовуються на придбання споживчих товарів. Однією з сторін кредитних відносин, а саме кредитором, при наданні споживчого кредит може бути банк або кредитна установа небанківського типу, а також юридичні та фізичні особи. До таких установ небанківського типу, що надають споживчий кредит, відносяться ломбарди, кредитні спілки, торговельні організації. Кредити своїм

працівникам можуть надавати суб'єкти господарювання за рахунок спеціальних фондів, які вони створюють за рахунок прибутку, що залишається в їх розпорядженні. Але основними кредиторами залишаються банківські установи, які займають найбільшу питому вагу в структурі наданих споживчих кредитів. Для банківських установ споживчий кредит є необхідною умовою зміцнення ресурсної бази, розширення кола операцій з клієнтами, успішною умовою конкурентної боротьби на фінансовому ринку з небанківськими установами, особливо кредитними спілками.

Об'єктом кредитування є витрати, пов'язані з задоволенням попиту населення поточного характеру, в тому числі придбання товарів в особисту власність, а також витрати капітального характеру. Основні класифікаційні ознаки споживчих кредитів наведено в табл. 1.

1. Класифікація споживчого кредиту

№	Ознака споживчого кредитування	Класифікація кредиту
1.	за об'єктами кредитування	- на споживчі цілі і нагальні потреби (для купівлі товарів та сплати послуг, цільові кредити окремим соціальним групам, на нецільові споживчі потреби, відстрочені кредити у вигляді кредитних карток) - на затрати капітального характеру (інвестиційні, на розвиток підсобного господарства)
2.	за строками кредитування	- короткострокові (строком від 1-го дня до 1-го року); - довгострокові (строком понад 1 рік)
3.	за цільовим призначенням	цільові і нецільові (на невідкладні потреби, овердрафт та ін.).
4.	за видами забезпечення	- незабезпечені (бланкові) - забезпечені (заставою, гарантіями, поручительством, страхуванням)
5.	за методами погашення	- кредити, які погашаються одночасно - кредити з розстрочкою платежу
6.	за методом стягнення процентів	- кредити зі стягненням процентів у момент його надання; - позики зі сплатою процентів у момент погашення кредиту; - позики зі сплатою процентів рівними внесками протягом усього строку кредитування (щоквартально, один раз у півріччя, або за спеціально обумовленим графіком).
7.	за характером обігу коштів	разові і відновлювальні (револьверні). В групу револьверних, як правило, включають кредити, які надаються клієнтам за кредитними картками, або кредити за єдиними активно-пасивними рахунками у формі овердрафту.
8.	за формою	прямі та непрямі

Слід зазначити, що в залежності від об'єкта кредитування до інвестиційних відносяться позики на кооперативне житлове будівництво та придбання квартир, індивідуальних житлових будинків, садових будиночків, благоустрій садових ділянок, реконструкцію, капітальний ремонт індивідуальних житлових будинків, дач. До кредитів на розвиток особистих підсобних господарств відносяться позики на купівлю сільськогосподарської техніки, транспортних засобів, купівлю посадкового матеріалу, фруктових дерев, добрив.

Наступна група об'єднує позики для придбання окремих споживчих товарів або сплати послуг, розстрочку платежів за товари довгострокового користування, прокат деяких предметів споживання.

Нецільові споживчі кредити можуть надаватися населенню комерційними банками та ломбардами під заставу майна без зазначення мети використання кредиту. Це може бути кредит на невідкладні потреби, здійснення затрат, що виникають в зв'язку з особливими або непередбачуваними обставинами (лікування, нещасний випадок, туризм та інше).

Споживчий кредит існує в двох формах - прямий споживчий кредит (без посередництва торгових фірм); з поручительством торгових фірм (банк укладає договір з торговою фірмою про кредитування її покупців, а фірма бере на себе поручительство за борговими зобов'язаннями покупців-позичальників перед банком і укладає договір з покупцями про умови кредиту, що погашається частинами. Покупець погашає кредит по частинах; куплені в кредит товари служать забезпеченням платежу.

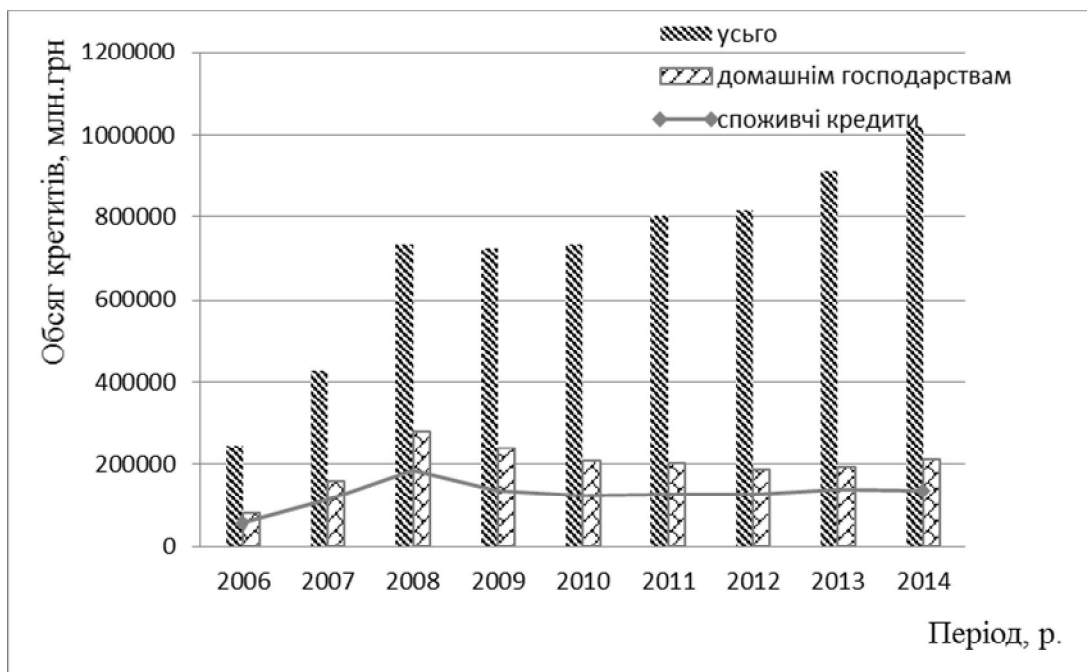
Останнім часом попитом серед населення користуються достатньо нові продукти споживчого кредитування, а саме: експрес-кредити, кредити готівкою та кредити з використанням кредитних карт (табл. 2).

З наведених у табл. 2 кредитів, кредити з використанням кредитних карток мають найбільший попит в цьому сегменті ринку. Картка надається клієнту, якщо стан його депозитних та позичкових операцій з банком задовільний. По кожній картці встановлюється ліміт, який може бути змінено в ту чи іншу сторону в залежності від режиму використання картки її власником. Кредитні картки застосовуються і при сплаті за послуги. Використання кредитних карток поліпшує надання споживчих кредитів. Вони служать знаряддям обігу та скорочують потреби в готівкових грошах.

2. Нові види споживчого кредиту

Вид кредиту	Загальна характеристика
Експрес-кредит	Основною з переваг такого виду кредитування є швидкість надання кредиту. В основному такі кредити не видаються готівкою, а в безготівковій формі перераховуються за придбані товари та пропонується безпосередньо в точці продажу товару. Цільова група на яку орієнтовані такі кредити – це клієнти з середнім рівнем доходу близько 3000 грн.
Кредит готівкою	Це готівкові кредити без цільового призначення, які видаються дуже швидко і без застави. Цільова група на яку орієнтовані такі кредити – це клієнти з середнім та нижче рівнем доходу (в першу чергу молодь). Найпоширеніший розмір таких кредитів від 10000 грн до 15000 грн.
Кредит з використанням кредитних карт	При депозитній формі картки між кредитором та позичальником передбачається обумовлене завчасно автоматичне надання кредиту в момент вичерпання залишку коштів на рахунку (овердрафтні кредити). Такі позики можуть погашатися або в процесі надходження на рахунок грошових коштів (вкладів) або спеціальними внесками позичальника. При кредитній формі картки надання кредиту та ідентифікації клієнта базується на застосуванні спеціального карткового рахунку, який управляється за допомогою телекомунікаційних засобів віддаленого управління(банкомати, термінали, Інтернет).

Аналізуючи розвиток споживчого кредитування в Україні, слід зазначити значні коливання як загальних обсягів кредитування взагалі, так і обсягів кредитування домашніх господарств (рисунок)

Джерело [1,2]

Динаміка наданих кредитів протягом 2006 – 2014 рр.

Обсяги споживчого кредитування суттєво змінюються протягом останнього десятиліття. Як видно з рис. 1 протягом 2006 – 2008 рр. спостерігалось значне збільшення як загальних обсягів кредитування, так і кредитування домашніх господарств. З 2009р. по 2011р. – на фоні збільшення загального обсягу кредитування, відбувається зменшення обсягів споживчого кредитування. Протягом останніх років (2012 – 2014 рр.) ситуація дещо стабілізувалась. Відповідно до цього можливо виділити етапи розвитку споживчого кредитування, які наведено в табл. 3.

Протягом 2006–2008 рр. більшість споживчих кредитів надавалась в іноземній валюті. У 2008 р. понад 60 % від загальної вартості наданих споживчих кредитів припадало на кредити в іноземній валюті (табл. 4). При цьому деякі види кредитів, а саме іпотечні кредити – було надано практично тільки в іноземній валюті.

Як видно з табл. 4, переважна більшість кредитів наданих протягом 2011 – 2014 рр. кредити в національній валюті, бо такі кредити унеможливають валютний ризик як для кредиторів, так і для позичальників.

**3. Етапи розвитку споживчого кредитування в Україні
протягом 2000-2014 рр.**

Період	Загальна характеристика етапу
2000 – 2004 рр.	На український ринок виходять міжнародні банки з новими продуктами зі споживчого кредитування. У 2003р. скасовано заборону надавати фізичним особам кредити в іноземній валюті. Спостерігається швидкий розвиток споживчого кредитування.
2005 – 2008 рр.	Банки послабляють вимоги щодо надання споживчих кредитів. Спостерігається стрімке зростання обсягів споживчого кредитування.
2009 – 2010 рр.	Банки значно підвищили вимоги до нових кредитів. Практично припинилося споживче кредитування.
2011 – 2014 рр.	Ринок поступово відновлює докризові позиції. Більшість нових кредитів – це кредити в національній валюті.

Джерело [узагальнено автором]

**4. Споживчі кредити надані домашнім господарствам у розрізі
валют у 2006–2014 рр. (млн грн)**

Показник	Період, р.								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Усього, млн. грн.	58453	115032	186088	137113	122942	126192	125011	137346	135094
В національній валюті, млн. грн.	26023	49083	66693	52190	52478	71091	85384	108224	95763
В іноземній валюті, млн. грн.	32430	65949	119395	84923	70464	55101	39627	29122	39331

Джерело [2,3]

Розвиток ринку банківського споживчого кредитування доцільно розглядати як зі сторони кредитора, так і позичальника. Кредитор – банк, зацікавлений у збільшенні обсягів кредитування та мінімізації кредитних

ризиків. Позичальник зі свого боку – у зменшенні відсоткової ставки за кредитом, прозорості та спрощенні умов кредитування. Розробка нових кредитних продуктів сприяє залученню нових клієнтів та розширенню обсягів споживчого кредитування.

Ще одна проблема, яку слід вирішувати – це помітна різниця між номінальною та реальною вартістю кредитних ресурсів. Більшість банків при наданні споживчих кредитів не надають інформацію про те, наскільки підвищується вартість кредиту з урахуванням додаткових комісій, що призводить до суттєвої різниці між номінальною відсотковою ставкою та реальною вартістю залучених ресурсів.

Під час кризи особливого значення щодо захисту прав споживачів набувають такі питання [4]: (1) плаваючі (змінні) процентні ставки, (2) забезпечення кредитів в іноземній валюті, та (3) діяльність колекторів. В усіх зазначених випадках рівень захисту прав споживачів знаходиться на незадовільному рівні та потребує покращення і пильної уваги.

Висновки. Враховуючи макроекономічну ситуацію в країні та ситуацію, що склалася на кредитному ринку, основними факторами, які мають суттєвий вплив на формування відсоткової ставки у 2015 році є: рівень інфляції, рівень кредитних ризиків, вартість залучених ресурсів. Отже, вартість споживчих кредитів буде дорожчати, а враховуючи нестабільність курсу національної валюти – нові кредити будуть переважно в національній валюті.

Бібліографічний список: 1. Кредити та депозити домашніх господарств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>. 2. Бюлетень Національного банку України. К.: 2014. - №12. – 191 с. 3. Річний звіт 2014 р. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/docscatalog?id=17568764>. 4. Куценко О. Споживче кредитування в Україні: огляд ринку та практики / О. Куценко. [Електронний Ресурс] / Режим доступу: <http://www.twirpx.com>.

Винниченко А.В. Анализ рынка потребительского кредитования в Украине. В статье проведен анализ современного состояния развития потребительского кредитования в Украине. Дана общая характеристика основных видов потребительского кредитования. Приведены основные классификационные характеристики потребительского кредитования. Проведен сравнительный анализ новых продуктов потребительского кредитования: экспресс-кредиты, кредиты наличными и кредиты с использованием кредитных карт. Выделены этапы развития

потребительского кредитования в Украине и дана их общая характеристика.

Ключевые слова: кредит, кредиті домашним хозяйствам, потребительский кредит, процентная ставка, кредитная карта.

Vinnichenco O.V. The analysis of consumer crediting market in Ukraine. The analysis of modern state of consumer crediting development in Ukraine has been conducted in the article. For banking establishments, consumer crediting is a necessary condition of strengthening their resources base, expansion the circus of operations with the clients, and successful circumstances for competitive struggle at financial market against nonbank establishments, especially against credit unions. The object of consumer crediting is the expenses connected with meeting the population's demands which have a current character, including purchasing goods for personal property and also the expenses of capital character. The review of consumer crediting main types has been done. The basic classification indications of consumer crediting have been given in the article. The comparison of quite new products of consumer crediting, that is express credits, cash credits and credits with using credit cards has been given. Credits with using credit cards have the biggest demand in this market segment. The card is given to the client if the state of his deposit and lending operations with the bank is satisfactory. Credit cards are also used while paying for the services. Usage of credit cards also improves allocation of consumer credits. They serve as an instrument of turnover and reduce cash requirements. The volumes of consumer crediting have been significantly changing during the last decade. According to this fact the stages of consumer crediting development have been underlined and their general characteristic has been done. If before 2008 the majority of consumer credits were the credits in foreign currency, then during the last years there were credits in national currency. The development of banking consumer market should be examined from the point of view of the creditor as well as the borrower. The creditor is the bank which is interested in the increasing in the volume of crediting and minimization of credit risks. The borrower, from his side, is interested in decreasing of interest rate for the credit, transparency and simplification of credit conditions.

Taking into consideration the macroeconomic situation in the country and the present situation at credit market, the basic factors that have an important influence on interest rate formation in 2015 are the following: the inflation level, the level of credit risks and the cost of the involved resources.